

ULEDER

Geliş Tarihi 20 Haz. 2021,

Kabul Tarihi 23 Haz. 2021

DOI: 10.5281/zenodo.5031975

İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BASILI VE E-KİTAP OKUMA ALIŞKANLIKLARINA DAİR GÖRÜŞLERİ**PRIMARY SCHOOL STUDENTS' VIEWS ON PRINT AND E-BOOK READING HABITS**Metin Altunkaynak^a, Zekiye Çağınlar^b**Özet**

Bu araştırmanın amacı, ilkokul öğrencilerinin cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından e-kitap ile basılı kitapların okuma alışkanlıklarına dair görüşlerini belirlemektir. Nitel araştırma yöntemine göre tasarlanan bu çalışmada veri toplamak için gönüllü olarak seçilen 30 ilkokul öğrencisi ile görüşme yapılmıştır. Erkek öğrencilerin genellikle kitap formatı ne olursa olsun kızlardan daha fazla okuduğunu, kız öğrencilerin ise e-kitap okuma ve çevrimiçi kitap okumak için dijital kütüphaneleri kullanma konusunda daha olumlu görüşte oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ayrıca daha fazla basılı kitap okuyan öğrenciler aynı zamanda daha fazla e-kitap okuma eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Çocukların okuma alışkanlıklarını geliştirmede e-kitaplara yönelik olumlu tutumlarının yanı sıra dijital kitaplıkların daha nitelikli olmasının etkilerine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: ilkokul Öğrencileri, Okuma, E-Kitaplar, Basılı Kitaplar**Abstract (İngilizce Özet)**

The purpose of this research is to determine primary school students' views on the reading habits of e-books and printed books in terms of gender and grade level. In this study, which was designed according to the qualitative research method, 30 primary school students were interviewed voluntarily to collect data. It was concluded that male students generally read more than females regardless of the book format, while female students were more positive about using digital libraries to read e-books and read books online. In the study, it was also determined that students who read more printed books also tend to read more e-books. Attention was drawn to the positive attitudes of children towards e-books in developing their reading habits, as well as the effects of better quality digital libraries.

Keywords: Primary School Students', Reading, E-Books, Printed Books**Giriş**

Okuma alışkanlığı, insanların okumayı, bir gereksinim olarak algılayıp yaşam boyu, sürekli ve düzenli biçimde bu eylemi gerçekleştirmesi şeklinde tanımlanabilir (Can, Türkyılmaz ve Karadeniz, 2010). Okuma alışkanlığı, okumanın bir anlamda otomatikleşmiş bir davranışa dönüştürülmesi, "Bireyin bir gereksinim ve zevk kaynağı olarak algılanması sonucu okuma eylemini yaşam boyu, sürekli, düzenli ve eleştirel bir biçimde gerçekleştirmesi" olarak tanımlanabilmektedir (Durualp, 2013). Öğrencilerin okuryazarlık düzeyleri uzun zamandır sadece eğitimcilerin değil, genel olarak toplumun bir endişesi olmuştur. Araştırmalar okumanın akademik başarı için faydalı olduğunu göstermiştir (Ateş ve Şahin, 2014; Cherian ve Thomas, 1995; Durualp, 2013). Teknolojideki değişimler okuma

alışkanlıklarını ve kitaplara ulaşma yöntemlerini de etkilemiştir. Böylece basılı kitapların yanı sıra e-kitaplar da yaygınlaşmaya başlamıştır. Bilgisayar ve internet teknolojilerini kullanarak okuyan öğrenciler sadece telaffuz, yazma ve dilbilgisi konularında geri bildirim almakla kalmayıp ses, yazılı ve görsel materyalleri kullanmakta ve bunun yanı sıra referanslara da hızlı erişim sağlamaktadırlar (Ateş ve Şahin, 2014).

Okunacak kitapların basılı ya da e-kitap olması ile ilgili seçimlerde öğrencilerin farklı özellikleri açısından nasıl değiştiğini belirlemeye çalıştık. Araştırmalarda genellikle cinsiyet ve araştırma düzeyinin okuma alışkanlıklarını etkilediği bulunmuştur (Ateş ve Şahin, 2014; Davies ve Bremer, 1993; Dungworth, Grimshaw, Mcknight ve Morris, 2004; Hannesdottir, 1998). Okuma alışkanlığı "belirli türden materyalleri okumaya yönelik yerleşik veya düzenli eğilimler" olarak tanımlanmaktadır (Davies ve Brember, 1993). Okuma düzeyleri ile ilgili yapılan araştırmalarda cinsiyet açısından, kızlar okumayı erkeklerden daha çok sevdiğini ifade eden araştırmalar çoğunluktadır (Dungworth ve diğerleri, 2004; Hannesdottir, 1998; İp vd. 2021). Örneğin Chiu ve McBride-

^a Metin ALTUNKAYNAK, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, metinaltunkaynak01@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6947-7526

^b Dr. Öğrt. Üyesi Zekiye ÇAĞINLAR, Çukurova Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği, zekiye@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2022-0014

Chang (2006) tarafından yapılan ve kızların okumada erkekleri geride bırakmasına rağmen, okur yazarlık oranındaki cinsiyet farklılıkları açısından yakın zamanda yaptığı bir çalışmada yeniden doğrulanmıştır. Bu arada, kitap okumaya ilgi duyan kız ve erkek öğrencilerin okudukları kitap türleri de farklılık göstermesine rağmen özel ilgi alanları konusunda bir fikir birliği yoktur. Dungworth vd. (2004) araştırmasında, kızlar romanlara daha çok ilgi gösterirken, erkeklerin çizgi romanları tercih ettiği sonucuna ulaşmıştır. Dungworth vd. (2004), her iki grubun da hikâyelerle eşit derecede ilgilendiğini tespit etmiş, Davies ve Brember (1993), de kızların birden fazla farklı türdeki kitapları tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır.

Sonuç olarak, okuma alışkanlıklarında cinsiyet açısından farklılıklar olduğu söylenebilir. Farklı yaş gruplarındaki öğrencilerin okuma alışkanlıklarına ve çalışma düzeyine ilişkin benzer olmayan bulgular da araştırmalarda ortaya konulmuştur. Okudukları kitap sayısı veya okumaya harcanan süre açısından daha düşük akademik başarıya sahip bazı büyük öğrenciler daha az okuma eğiliminde oldukları söylenebilir. Bununla birlikte, bazı yaşça büyük öğrencilerin daha fazla kitap okuduğunu ifade eden araştırmalar da bulunmaktadır (Jonathan, 1995). Ross (2002), insanların okuma alışkanlığı ve eğitim düzeylerini incelediği araştırmasında eğitim düzeyi yüksek kişilerin okuma düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Öte yandan Ip, vd. (2021) araştırmaları, çocukların büyüdükçe bu farklılıkların daha az önemli hale geldiğini göstermektedir. Sonuçta, okuma alışkanlıkları ile cinsiyet ile sınıf düzeyi arasındaki korelasyonlar, farklı araştırmacıardan farklı bulgularla birlikte bulunmuştur.

Teknolojik gelişmeler kitapların formatını da değiştirmiştir (De Jong ve Bus, 2004; Karim ve Hasan, 2006, Liu, 2005). Kitaplar artık yalnızca geleneksel basılı formlarında değil, aynı zamanda CD-ROM, DVD veya çevrimiçi gibi elektronik formlarda da mevcuttur. Özellikle, 1998-2001 arasında e-kitaplara doğru bir değişim meydana gelmiştir (Albanese, 2001). Bu yeni e-kitaplar, "standart bir masaüstü veya dizüstü bilgisayar ekranında, bir tablet veya başka bir taşınabilir cihazda veya özel e-kitap donanımında okunabilen bir metnin elektronik sürümüdür" (EDUCAUSE Öğrenme Girişimi [ELI], 2006). E-kitapların gelişmesi, hem tamamlayıcı yazılımların hem de yalnızca e-kitapların yayınlanmasına odaklanan bir iş alanının geliştirilmesiyle sürdürülebilecektir (Chu, 2003). E-kitaplarda animasyonlar ve ses efektleri gibi multimedya bileşenlerinin bulunması insanların okuma deneyimini değiştirmeye başlamıştır (De Jong & Bus, 2004; Liu, 2005; Matthew, 1997). Özellikle, e-kitapların interaktif doğası, onları öğrencilerin öğrenmesi için faydalı hale getirmiştir (Grant, 2004). Ses efektleri ve kelimelerin açıklaması gibi imkanlar, öğrencinin kelime tanıma (Grant, 2004) ve okuduğunu anlama (Matthew, 1997) becerisini geliştirmektedir.

Öğrencilerin okuma alışkanlıklarına ilişkin geniş miktarda literatüre rağmen (Cherian ve Thomas, 1995; Chiu ve McBride-Chang, 2006; Davies ve Bremer, 1993; Dungworth ve diğerleri, 2004; Hannesdottir, 1998; Johnathan, 1995; Liu, 2005; Ross, 2002; Weinreich, 2000), çok az araştırma, öğrencilerin e-kitap okuma alışkanlıklarını hesaba katmıştır. Karim ve Hasan (2006) ve Ross (2002) tarafından önerildiği üzere, okuma alışkanlıkları üzerine yapılan araştırmalar, teknolojideki mevcut gelişmeyi dikkate alınmalıdır. E-kitapların kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte okuma modellerini nasıl değiştirdiği tartışmalıdır. Örneğin, Liu'ya (2005) göre, insanlar bilginin kısa sürede rahatça elde edilebildiği zaman daha fazla okuyarak öğrencilerinin e-kitapların avantajından faydalanabileceğini düşünmesine rağmen yetişkinlerin kendileri genellikle e-kitap okumayı tercih etmezler (Chu, 2003; Ip, vd. 2021).

E-kitapların öğrencilerin öğrenmesi üzerindeki faydaları (Grant, 2004; Matthew, 1997) ve artan yaygınlığı (Chu, 2003) göz önüne alındığında, e-kitapların öğrenci okuma alışkanlıkları incelenmesi önemli görülmüştür. Farklı düzeydeki çalışmalardan (Jonathan, 1995; Ross, 2002) ve farklı cinsiyetten (Chiu ve McBride-Chang, 2006; Davies & Bremer, 1993; Dungworth Grimshaw, ve Mcknight, 2004; Center for Children's Literature, aktaran Weinreich, 2000), benzer araştırmalar e-kitaplar için de yapılmalıdır. Bu araştırmanın amacı, ilkökul öğrencilerinin farklı cinsiyet ve sınıf düzeyindeki e-kitap ile basılı kitapların okuma alışkanlıklarına dair görüşlerini belirlemektir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Teknolojinin kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte kitap okuma ve kitaba erişim durumu da değişiklik göstermiştir. Basılı kitaplar günümüzde yaygın olarak kullanılmaya devam ediyor olsa da e-kitaplar da artık yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu araştırma, öğrencilerin kitapları erişim yöntemlerinin tespiti açısından önemlidir. Öğrencilerin basılı ve e-kitap okuma alışkanlıklarını incelemek amacıyla oluşturulan alt amaçlar şu şekildedir:

1. İlkokul öğrencilerinin basılı kitap okuma alışkanlıkları nasıldır?
2. İlkokul öğrencilerinin elektronik kitap okuma alışkanlıkları nasıldır?
3. Cinsiyet ile basılı ve elektronik kitapların okuma alışkanlıkları arasında ilişki var mıdır?
4. Basılı ve elektronik kitapların sınıf düzeyi ile okuma alışkanlıkları arasında ilişki var mıdır?

Araştırma sonunda öğrencilerin hem basılı hem de elektronik kitaplara ilişkin okuma alışkanlıklarına yönelik çalışmaların düzeyi ve cinsiyet farklılıkları arasındaki bağlantıların belirlenmesi yoluyla, okuma alışkanlıklarının geliştirilmesi umulmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırmamız seçili basılı kitaplar ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Bilgi Sistemleri Dairesi Başkanlığı tarafından hazırlanmış e-kitap web sitesinde yer alan e-kitaplarla sınırlıdır.

Araştırma Yöntemi

Araştırma Deseni

Bu araştırma nitel araştırma yöntemine göre yapılandırılmıştır. Nitel araştırma "Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Çalışmada nitel araştırma yöntemi veri toplama araçlarından görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme, öğrenmek için yapılabilecek sistematik bir eylemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada da ilkökul öğrencilerinden detaylı bilgiler alınması hedeflendiği için görüşme tekniğine başvurulmuştur.

Evren ve Örneklem

Anketi tamamlamak için bir ilkökulundan ortalama akademik düzeye sahip 30 öğrenciden oluşan uygun bir örneklem seçilmiştir. Hazırlanan görüşme formunun uygunluğunu belirlemek için, pilot uygulama olarak da dokuz öğrenciyle görüşme yapılmıştır.

Cinsiyet	Kız	Erkek	
	15	15	
Sınıf düzeyleri	2. sınıf	3.sınıf	4. sınıf
	10	10	10

Araştırmada cinsiyet ve sınıf düzeyleri açısından eşit sayıda öğrenci seçilmesine dikkat edilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama aracına son hâli verildikten sonra gönüllü öğrencilerle belirlenen zaman dilimlerinde görüşmeler yapılarak görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Görüşmelere katılan öğrenciler gönüllü olarak sürece dahil olmuşlardır. Görüşmeler ses kaydı alınarak yapıldıktan sonra yazıya dökülmüş ve analiz sürecine geçilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmada geçerliği sağlamak için detaylı alan araştırması yapılmış, çalışmanın amacı doğrultusunda hazırlanan veri toplama aracına uzman görüşü alınarak son hâli verilmiş ve pilot görüşme yapılarak veri toplama aracının amaca hizmet edip etmediği kontrol edilmiştir.

Güvenirlik için Miles ve Huberman (2016) tarafından önerilen kodlayıcı güvenilirliği yapılmıştır. 4 öğrenciyle yapılan görüşme verileri araştırmacılar tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Kodlama işleminden sonra araştırmacılar bir araya gelerek kodları karşılaştırmış ve büyük oranda görüş birliği sağlandığı görülmüştür.

Farklı olan kodlamalar üzerinde tartışılmış, veriler tekrar gözden geçirilmiş ve tamamen görüş birliği sağlandıktan sonra araştırmacılar biri analize devam etmiş ve analizi tamamlamıştır. Analiz sonucu elde edilen veriler sistemli ve anlaşılır bir biçimde sunulmuştur.

Materyaller

30 öğrenciye uygulanan anket katılımcıların 1-5 arasında derecelendirme gibi birkaç seçenek arasından seçim yapmasını sağlayan hem açık hem de kapalı uçlu sorular (1 yararlı değil, 5 çok yararlı) içermektedir.

Uluslararası Elektronik Kütüphane Araştırma Enstitüsü'ne göre, bir dijital / elektronik kütüphane, "dijital formda karışık ortam materyallerinin organize edilmiş ve yönetilen bir koleksiyonu" olarak tanımlanmaktadır (Ip, vd. 2021). Elektronik kitapların taşınabilir, aktarılabilir ve aranabilir olma özelliklerini paylaşan dijital materyallerin elektronik versiyonu olarak tanımlanmasıyla (ELI, 2021), dijital kütüphaneden elde edilen çevrimiçi kitaplar kesinlikle bir e-kitap biçimidir. Çalışmamızı basitleştirmek için, öğrencilerin çevrimiçi kitap okuma alışkanlıklarına odaklanan bölüm, öğrencilerin Kültür ve Turizm Bakanlığı e-kitap (KTB E-KİTAP) web sayfasında bulunan çevrimiçi kitapların okuma alışkanlıklarını sorgulamıştır.

KTB E-KİTAP sitesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Bilgi Sistemleri Dairesi Başkanlığı tarafından hazırlanmış e-kitap web sitesidir. Ücretsiz olarak erişilebilen çocuklar ve yetişkinler için güçlü bir çevrimiçi dijital kitaplıktır. Bu sitede Edebiyat, Halk Bilimi, Kültür, Kültürel Miras, Sanat, Tanıtım eserleri ve Tarih gibi ana başlıklar arasından binlerce kitap bulunmaktadır. Araştırmacılar tarafından çalışmaya katılacak öğrencilere, velilere ve öğretmenlere sıklıkla tanıtılan bu site, öğrencilerin boş zaman okumaları için iyi bir tamamlayıcı kaynak olacaktır.

İşlemler

Yazılı anketler oluşturulmuş ve ilkökul 2, 3 ve 4 olmak üzere üç öğrenci grubuna dağıtılmıştır. Anketleri, 30 dakika sürede doldurmuşlardır. İlkokul 3 ve 4 öğrencileri tüm soruları kendi kendilerine cevaplarken, sorular araştırmacılar tarafından ilkökul 2. sınıftaki öğrencilerine okunmuş ve öğrenciler en uygun cevapları seçmiştir. Toplam 30 anket toplanmıştır.

Bulgular

Cinsiyet ve çalışma düzeyinin öğrencilerin hem basılı hem de e-kitap okuma alışkanlıklarını etkileyip etkilemediğini incelemek için öğrencilerin veri kümeleri cinsiyete ve çalışma düzeyine göre gruplandırılarak daha ileri analizler yapılmıştır. Cinsiyet açısından sırasıyla 15 erkek ve 15 kız öğrenci seçilmiştir. Çalışmaların düzeyine göre öğrenciler, sınıf düzeylerine göre ilkökul 2, ilkökul 3 ve ilkökul 4 olmak üzere üç gruba ayrılmıştır.

Öğrencilerin basılı kitap okuma alışkanlıkları

Öğrencilerin basılı kitap okuma alışkanlıklarını anlamak için, okudukları toplam basılı kitap sayısı ve bunları okumak için harcadıkları ortalama süre ile ilgili algıları araştırılmıştır. Tablo 1'de görüldüğü gibi, öğrenciler haftada ortalama 4 basılı kitap okurken, günde 40 dakikayı kitap okumaya harcadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 1.

Öğrencilerin, öğrencilerin algıladıkları şekliyle basılı kitaplara ilişkin okuma alışkanlıkları

Anket Soruları	
Haftada okunan basılı kitap sayısı	4
Günlük basılı kitap okumak için harcanan ortalama süre*	40
Not:	
Bu rakamlar, öğrencilerin dakika cinsinden günlük olarak ifade ettikleri şekilde, öğrencilerin okumaya harcadıkları yaklaşık ortalama süreyi temsil etmektedir.	

*Çalışma boyunca, öğrencilerin okumaya harcadıkları ortalama süreyi sorgulayan tüm sorular için, katılımcılar 1 ile 5 arası bir ölçekte; 1 'günde 0 dakika', 2 'günde 30 dakikadan az, şeklinde 3 "30 dakika ila 1 saat", 4 "1-2 saat" ve 5 "günde 2 saatten fazla" olarak cevaplamışlardır. Her aralığın ortalama değerleri, bu nedenle 1 için 0 dakika, 2, 45 için 15 dakika 3 için dakika, 4 ve 2 için doksan dakika ve 5 için yarım saat şeklindedir.

Öğrencilerin e-kitap okuma alışkanlıkları

Öğrencilerin e-kitap okuma alışkanlıklarını anlamak için, e-kitap okuma ve KTB E-KİTAP kullanma geçmişleri hakkında sorular sorulmuştur. Tablo 2'de gösterildiği gibi, öğrenciler e-kitap okumak için günde yaklaşık 10 dakika harcarken, dijital kütüphaneye ortalama göz atma sayısı ortalama 3.5 dakikadır. Dijital kütüphane hakkındaki öğrenci yorumları olumlu bulunmuştur. Eğlence ve kullanım kolaylığı açısından ortalamanın üzerinde bir puan vermişlerdir. Tablo 3'te belirtildiği gibi öğrenciler, dijital kütüphanenin çeşitli yararları arasında, aradıkları kitapları bulma kolaylığı ve okumadan daha çok keyif almak olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 2.

Öğrencilerin e-kitap okuma alışkanlıkları

Anket Soruları	
Günlük e-kitap okumak için harcanan ortalama süre	10 dakika
KTB Dijital Kitaplığının kullanılma sayısı ^a	3.5
KTB dijital kitaplığında e-kitap okuma keyfi ^b	3
Kullanım kolaylığı ^c	4
Not:	
a Görüşmeye katılan öğrenciler, 1 '0 kez' ve 5 '10'dan fazla' olmak üzere 1-5 arası bir ölçekte yanıt vermiştir;	
b Görüşmeye katılan öğrenciler 1'den 5'e kadar bir ölçeğe göre,	

1'i "beğenmeme" ve 5 "çok beğendim" şeklinde cevaplamışlardır; **c** Görüşmeye katılan öğrenciler, 1'in "çok zor" ve 5'in kendileri için "çok kolay" olduğu 1-5 arası bir ölçeğe göre cevap vermişlerdir.

Tablo 3.

Öğrencilerin KTB Dijital Kütüphanesinin kullanılabilirliğine ilişkin algısı

Anket Soruları	
Boş zamanlarımda okumak için **	3.2
Yeni kitap aramak için **	3
İyi kitaplar aramak için **	3.3
Okumadan daha çok keyif almak için**	3.3
Not:	
Yukarıdaki tablo, öğrenciler tarafından algılanan KTB Dijital Kitaplığı'nın yalnızca en yararlı dört yönünü göstermektedir.	
** Görüşmeye katılan öğrenciler 1'i "yararlı değil" ve 5'i "çok yararlı" olmak üzere 1'den 5'e kadar bir ölçeğe göre yanıtlandı.	

Öğrencilerin basılı ve e-kitap okuma alışkanlıkları ile eğitim düzeyleri arasındaki bağlantılar

Öğrencilerin basılı ve elektronik kitap okuma alışkanlıkları ile çalışma düzeyleri arasındaki temelde yatan ilişkileri daha iyi belirlemek için, öğrencilerin veri kümesi çalışma derecelerine göre gruplandırılmıştır. Tablo 4'te gösterildiği gibi, haftada üst sınıftaki ilkokul öğrencileri tarafından okunan toplam basılı kitap sayısı daha az olmasına rağmen, günlük okuma için harcanan ortalama süre daha uzundur.

Tablo 4.

Öğrencilerin basılı materyalleri okuma alışkanlıkları (sınıf düzeyine göre)

Anket Soruları	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf
Haftada okunan basılı kitap sayısı	4.4	3.5	4.1
Günlük basılı kitap okumak için harcanan ortalama süre	33 dakika	30 dakika	42 dakika

Öğrencilerin e-kitap okuma alışkanlıklarında da benzer eğilimler tespit edilmiştir. Tablo 5'te gösterildiği gibi, ilkokul 2 öğrencileri günde en fazla zamanı (18 dakika) e-kitap okuyarak geçirirken, üst sınıftaki ilkokul öğrencileri çok daha az zaman harcamışlardır (10,5 dakika). Ancak ilkokul 3, KTB E-KİTAP ile ilgili e-kitap okumayı ilkokul 4 öğrencilerine göre daha eğlenceli olarak değerlendirmişlerdir. Tüm öğrenciler arasında Tablo 5 ve 6'yı birlikte ele aldığımızda, ilkokul 3. sınıf öğrencileri KTB E-KİTAP'ı kullanımı en az oranda kolay, aynı zamanda en az oranda eğlenceli ve yararlı bulduğu şekilde değerlendirmişlerdir. Buna karşılık, kullanım kolaylığı, kütüphanede e-kitap okumaktan keyif alma ve kullanılabilirlik açısından dijital kütüphaneye en olumlu bakan ilkokul 2. sınıf öğrencileri, dijital kütüphanenin en sık kullanılan kişilerdir.

Tablo 5.

Öğrencilerin e-kitap okuma alışkanlıkları (eğitim düzeyine göre)

Anket Soruları	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf
Günlük e-kitap okumak için harcanan ortalama süre	18 dakika	10.5 dakika	10.5 dakika
KTB Dijital Kitaplığının kullanılma sayısı ^a	4.1		
KTB dijital kitaplığında e-kitap okuma keyfi ^b	3.1		
Kullanım kolaylığı ^c	3.5		

Notlar:

- a** Görüşmeye katılan öğrenciler, 1'in "0 kez" ve 5'in "10 kereden fazla" olduğu 1-5 arasında bir ölçekte yanıt vermiştir;
b Görüşmeye katılan öğrenciler 1 ile 5 arası bir ölçğe göre yanıt vermiştir. 1'i "beğenmeme" ve 5 "çok beğendim";
c Görüşmeye katılan öğrenciler 1'den 5'e 'çok zor' ve 5'in kendileri için 'çok kolay' olmak üzere 1'den 5'e kadar bir ölçekte yanıt vermişlerdir.

Tablo 6.

Öğrencilerin çeşitli amaçlar için KTB dijital kütüphanesinin kullanılabilirliğine ilişkin algısı (sınıf düzeyine göre)

Mülakat / Anket Soruları	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf
Boş vakitte okumak için	*	*	
Ev ödevi / Proje araştırması için	*	*	
Yeni kitap aramak için	*	*	
İyi kitaplar aramak için	*	*	
Güncel olaylar ve etkinlikler hakkında bilgi edinmek için.	*		
Çeşitli yazarlar hakkında daha fazla bilgi edinmek için	*		
Kitap okumaktan keyif almak için	*	*	
Bir kavramı, bilgiyi öğrenmek için	*		
İngilizce öğrenmek için	*		
Forumlardaki diğer kullanıcılarla tartışmak için	*		
Okuma kulübüne katılmak için	*		

Not:

Görüşmeye katılan öğrenciler, 1 'yararlı değil' ve 5 'çok yararlı' olmak üzere 1'den 5'e kadar bir ölçğe göre yanıt vermişlerdir.

* Yıldız işaretli öğeler için ortalama 5 üzerinden 3.0 veya üzeri puan alan öğrenciler

Öğrencilerin basılı ve e-kitap okuma alışkanlıkları ile cinsiyet arasındaki bağlantılar

Farklı sınıflardan öğrencilerin okuma alışkanlıklarındaki farklılıkların yanı sıra, cinsiyet açısından da farklılıklar bulunmuştur. Genel anlayış ve araştırma bulgularının aksine, sonuçlarımız (Tablo 7'de gösterildiği gibi), kızlara kıyasla erkeklerin haftada daha fazla kitap okuyarak (0,9 kitap) günde basılı kitap okumak için daha fazla zaman harcadıklarını (6 dakika daha fazla) göstermiştir.

Tablo 7.

Öğrencilerin basılı kitaplarla ilgili okuma alışkanlıkları (cinsiyete göre)

Anket Soruları	Erkek	Kız
Haftada okunan basılı kitap sayısı	0.9	0.9
Günlük basılı kitap okumak için harcanan ortalama süre	18 dakika	10.5 dakika

Öğrencilerin e-kitap okuma alışkanlıklarında da benzer bir eğilim bulunmuştur. Tablo 8'de gösterildiği gibi, e-kitap okuma alışkanlıkları konusunda iki cinsiyet arasında önemli farklılıklar vardır. Erkekler e-kitap okumak için önemli ölçüde daha fazla zaman (% 100 daha fazla, yani günde 9 dakika daha) harcadıklarını ve dijital kütüphaneyi kızlardan daha sık (% 56 daha sık) kullandıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, her iki cinsiyet de dijital kitaplıkta e-kitap okumaktan ortalamanın üzerinde bir eğlence ve kullanım kolaylığı ifade etse de, erkekler her iki maddede de daha olumlu görüş bildirmişlerdir.

Tablo 8.

Öğrencilerin e-kitap okuma alışkanlıkları (cinsiyete göre)

Mülakat / Anket Soruları	Erkek	Kız
Günlük e-kitap okumak için harcanan ortalama süre (bilgisayar, çevrimiçi kitaplar vb.) (dakika)	18	9
Kültür ve Turizm Bakanlığı dijital kütüphanesini ziyaret etme sayısı, ^a	5	3.2
Kültür ve Turizm Bakanlığı dijital kitaplığında e-kitap okuma keyfi ^b .	3.3	2.8
Kullanım kolaylığı ^c	3.7	3.2

Notlar:

a Görüşmeye katılan öğrenciler, kütüphanenin kullanımının 1'i "0 kez" ve 5'i "10 defadan fazla" şeklinde olmak üzere 1-5 arasında bir ölçekte yanıt verdiler;

b Görüşmeye katılan öğrenciler 1-5 arası bir ölçekte, 1'i "beğenmeme" ve 5 "çok beğendim" şeklinde yanıt verdiler;

c Görüşmeye katılan öğrenciler 1'den 5'e 'çok zor' ve 5 'çok kolay' olmak üzere 1'den 5'e kadar bir ölçekte yanıt verdiler.

E-kitap okuma alışkanlıklarındaki farklılıkların yanı sıra, cinsiyetler arasında yararlılık algılarında da farklılıklar bulunabilmektedir. Tablo 9'da görüldüğü gibi, erkek öğrenciler KTB E-KİTAP'ı kızlardan daha yararlı olarak değerlendirdiler ve ortalamanın üzerinde olarak daha fazla (kızlardan 4 daha fazla) görüş belirtmişlerdir.

Tablo 9.

Öğrencilerin KTB dijital kütüphanesinin kullanılabilirliğine ilişkin algısı (cinsiyete göre)

Mülakat / Anket Soruları	Erkekler	Kızlar
Boş vakitte okumak için	kıyasla erkeklerin e-kitapları okumaya daha çekici bulması dikkat çekicidir. Bu, bilgisayarlara yönelik cinsiyet tutumlarındaki farklılıklara ve algılanan bilgisayar becerilerine bağlanabilir. Erkek çocukların bilgisayarlar karşısında daha olumlu olduğu (Varank, 2007), daha fazla bilgisayar becerisine ve bilgisayar okuryazarlığında daha yüksek özgüvene sahip oldukları bulunmuştur (Whitley, 1997).	Dijital kitaplıkların kullanım ve erişimi bilgi okuryazarlığı ve klavye becerileri gerektirdiğinden dolayı dijital kütüphanelerin çocuklar için uygunluğu içeriğe erişme ve anlama yeteneklerine bağlı olacaktır (Adkins, 2002). Erkek çocuklar daha yüksek düzeyde bilgisayar okuryazarı ise, KTB E-KİTAP kullanmayı ve e-kitapları daha büyük bir zevkle okumayı daha kolay bulacaklardır.
Ev ödevi / Proje araştırması için		
Yeni kitap aramak için		
İyi kitaplar aramak için		
Güncel olaylar ve etkinlikler hakkında bilgi edinmek için.		
Çeşitli yazarlar hakkında daha fazla bilgi edinmek için		
Kitap okumaktan keyif almak için		
Bir kavramı, bilgiyi öğrenmek için		
İngilizce öğrenmek için		
Forumlardaki diğer kullanıcılarla tartışmak için		
Okuma kulübüne katılmak için		
Not: Görüşmeye katılan öğrenciler, 1 'yararlı değil' ve 5 'çok yararlı' olmak üzere 1'den 5'e kadar bir ölçeğe göre yanıt vermişlerdir.		
* Öğrenciler, yıldız işaretli öğeler için ortalama olarak 5 üzerinden 3.0 veya üzeri puan almıştır.		

te göre)

Tartışma

Öğrenci akademik düzeyine göre

Araştırma bulgularına göre, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin, haftada okudukları toplam kitap sayısı (4.1) diğerlerinden daha az olmasına rağmen, günde en fazla zamanı (42 dakika) basılı kitap okuyarak geçirdikleri ortaya çıkmıştır. Ancak, ilkokul dördüncü sınıf öğrencileri e-kitap okumak için benzer şekilde az bir zaman harcadıkları (haftada 10.5 dakika) ve dijital kütüphanede e-kitap okumanın en az tercih ettiklerini değerlendirmişlerdir. Bu durum, farklı sınıflardaki öğrenciler tarafından okunan kitapların zorluk seviyesindeki farklılıklara ve KTB dijital kütüphanesinin onların ihtiyaçlarını karşılama seviyesine bağlanabilir. Genel olarak üst sınıf ilkokul öğrencilerinden daha önemli içerikli kitaplar okumaları istenir. Daha alt sınıf ilkokul düzeyindeki öğrencileri hedefleyen kitaplar, büyükleri hedef alan kitaplardan daha kolay ve basittir. E-kitaplar, multimedya işlevlerini metinlerle bütünleştirerek, öğrenciler için çok algılı bir öğrenme deneyimi sağlar (Ip vd., 2021). Metin, aynı anda vurgulanan kelimelerle bilgisayar tarafından okunabileceğinden öğrencilerin metni işlerken dinleme becerilerini geliştirmelerine olanak tanır. Bu tür multimedya işlevleri genellikle daha az önemli içeriğe sahip kitaplara daha fazla görülmektedir. Üst sınıflardaki ilkokul öğrencileri genellikle daha fazla içeriğe ve dolayısıyla daha az resimli kitaplar okurlar. Ramirez (2003) tarafından yapılan araştırmaya göre, katılımcıların % 80'den fazlası okumayı kolaylaştırmak için dijital metinlerde görsellerin bulunmasını tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, e-kitap şirketlerinin, en çok keyif alacak ve fayda sağlayacak daha alt sınıflardaki ilkokul öğrencilerini hedefleyen görsellere sahip e-kitap yayınlamaya yönelmeleri gerektiği anlamına gelebilir. Bu arada araştırma bulgularına göre, ilkokul 3 öğrencilerinin en az basılı kitap okudukları ve okumaya en az zaman ayırmaları dikkat çekicidir. Bu araştırmaya katılan öğrenciler akademik olarak daha az düzeyde olduğu için, bu akademik başarı düzeyindeki farklılıklara atfedilebilir. Akademik olarak zayıf öğrenciler okumayı daha zor bulabilir ve bu nedenle okumaya daha az ilgi duyabilirler.

Cinsiyet

Geleneksel araştırma sonuçlarının aksine (De Jong & Bus, 2004; Liu, 2005; Matthew, 1997), araştırmamız erkeklerin kızlardan daha fazla basılı kitap ve e-kitap okuduğunu göstermektedir. Özellikle kızlara

Ross (2002) tarafından önerildiği gibi, insanlar okuduklarını seçmelerine izin verilerek okumaya teşvik edilebilir. Çocukları okumaya devam ettiren ve kendilerine güvenen okuyucular olmalarını sağlayan şey, "okuma deneyiminin kendisinin verdiği zevktir" (Ross, 2002).

Dijital Kitaplığın Sürdürülebilirliği

KTB E-KİTAP'deki öğrencilerin ortalamanın üzerindeki genel değerlendirmeleri ve KTB E-KİTAP'de bulunan yüksek e-kitap okuma sıklıkları, öğrencilerin dijital kütüphaneye karşı olumlu tutumlarını ortaya koymuştur. Bu arada, basılı kitaplara karşılaştırıldığında, çevrimiçi kitaplar, yazdırma, postalama ve saklama açısından maliyetlerinden tasarruf edebilir (ELI, 2006). Dahası, dijital kütüphaneler çoklu erişimin ve her zaman ulaşılabilir olmanın ekonomik avantajlarını sunacaktır (Adkins, 2002; Tanner, 2002). Tüm bu avantajlar, dijital kütüphanenin öğrencinin öğrenmesi üzerindeki olumlu yönleriyle birlikte, örneğin multimedya etkileşimli etkinlikler yoluyla öğrenci bağlılığını ve konu konularının anlaşılmasını artırmak gibi (ELI, 2006), dijital kütüphanelerin daha da geliştirilmeye değer olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte, sürdürülebilirlik, dijital kütüphanelerin geliştirilmesinde önemli bir konudur. Pek çok dijital kitaplık, KTB E-KİTAP örneğinde olduğu gibi, yararlı oldukları kanıtlanmış olsalar bile güncel olmadıkları hatta web sitelerine ulaşılmadığı görülmüştür. Dijital kitaplıkların planlanması ve oluşturulması için yapılan yatırımların, geliştirmeden yıllar sonra güncellenmemesinin bir sonucu olarak boşa gitmesini önlemek için, sürdürülebilirlik, dijital kitaplıkları hazırlayan kurumların ve geliştiricilerinin temel ilkelerinden biri olmalıdır.

Sonuç

Bu çalışma, öğrencilerin e-kitap okuma alışkanlıkları ve bunun basılı kitapların okuma alışkanlıkları ile ilişkisi hakkındaki bilgilerimize katkıda bulunması amacıyla yapılmıştır. Öğrencilerin basılı / e-kitaplardaki okuma alışkanlıkları ile cinsiyetleri / sınıf düzeyleri arasında bağlantıların bulunabileceği gösterilmiştir. Öğrenciler ne kadar üst sınıfta olursa, basılı kitapların o kadar az okunduğu, ancak haftalık okumaya daha fazla zaman harcadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu arada, dördüncü sınıf öğrencileri e-kitaplara en az düzeyde olumlu baktıkları ve e-kitap okumaya daha az zaman harcadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmamızda, önceki araştırmaların aksine, erkekler kızlara göre hem daha fazla basılı

kitap hem de e-kitap okudukları sonucuna ulaşmıştır. Bununla beraber, KTB E-KİTAP kullanımı ve e-kitap okuma konusunda daha olumlu görüş belirtmişlerdir. Son olarak, öğrenciler ne kadar çok basılı kitap okursa, o kadar çok e-kitap okuyacakları söylenebilir.

Çalışmamıza dayanarak, e-kitaptan zevk alan ve bundan en çok yararlanabilecek küçük öğrenciler için e-kitap geliştirmeye odaklanmayı içeren birkaç öneri yapılmıştır. İkinci olarak, erkek çocukları daha çok ilgi duyabilecekleri e-kitapları seçerek okuma alışkanlıkları geliştirmeye teşvik edilebilir. Son olarak, öğrenciler tarafından sık sık kullanılan dijital kütüphanelerin sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.

Kaynakça

Adkins, D. (2002). *Dijital kütüphane ve daha genç kullanıcılar*. G. E. Gorman (Ed.), Kütüphane ve bilgi hizmetlerinde dijital faktör. Uluslararası kütüphane ve bilgi yönetimi yıllık 2002/2003 (s. 133-155). Londra: Kütüphane Derneği Yay.

Albanese, A.R. (2001). Kitaplardan baytlara geçiyoruz. *Library Journal*, 126 (14), 52-54.

Ateş, V , Şahin, S . (2014). Yüksek Lisans Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıklarına Bilgisayar Ve İnternet Teknolojilerinin Etkileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* , 15 (2) , 1-16 .

Can, R., Türkyılmaz, M., & Karadeniz, A. (2010). Ergenlik dönemi öğrencilerinin okuma alışkanlıkları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 3, Aralık 2010, Sayfa 1-21

Cherian, V. I. ve Thomas, V. (1995) *Basotho çocuklarının okuma alışkanlıkları ve akademik başarıları*. Algisal ve Motor Beceriler, 80, 497-498.

Chiu, M. M. ve McBride-Chang, C. (2006). Cinsiyet, bağlam ve okuma: 41 ülkedeki öğrencilerin karşılaştırması. *Scientific Studies of Reading*, 10, 331-362.

Chu, H. (2003). Elektronik kitaplar: kullanıcılardan ve potansiyel kullanıcılardan bakış açıları. *Kütüphane Hi Tech*, 21 (3), 340-346.

Davies, J. ve Brember, I. (1993). Çizgi Romanlar mı, Hikayeler mi? 2, 4 ve 6. Yıllarda Kız ve Erkeklerin Okuma Tutumları ve Alışkanlıklarındaki Farklılıklar. *Gender and Education*, 5 (3), 305-320.

De Jong, M. T. ve Bus, A. G. (2004). Elektronik kitapların anaokulu çocuklarının ortaya çıkan hikaye anlayışını geliştirmedeki etkinliği. *Quarterly Research Survey*, 39 (4), 278-393.

Dungworth, N., Grimshaw, S., Mcknight, C. ve Morris, A. (2004). Zevk için okumak mı?: 5. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıkları üzerine yapılan bir anketten elde edilen bulguların bir özeti. A

New Review of Children's Literature and Librarianship, 10 (2), 169-188.

Durualp, E , Çiçekoğlu, P , Durualp, E . (2013). Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okumaya Yönelik Tutumlarının İnternet ve Kitap Okuma Alışkanlıkları Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi* , 2 (1) , 115-132 .

EDUCAUSE Öğrenme Girişimi (2021). E-Kitaplar hakkında bilmeniz gereken 7 şey. 20 Mayıs 2021 tarihinde www.educause.edu/eli adresinden erişildi.

Ford, N., Booth, A., Miller, D., Turnock, E., Ralph, J., & O'Rourke, A. (1997). Kanıta dayalı elektronik kütüphaneye doğru. C. Davies ve A. Ramsden (Ed.), 6-8 Mayıs 1997 dördüncü ELVIRA konferansından *Electronic Library Visual Information Research Articles* (s. 229-236). Londra, Aslib Bilgi Yönetimi Derneği.

Grant, J.M.A. (2004). Elektronik kitaplar küçük çocuklara okuma ve anlama öğretiminde etkili midir? *International Journal of Instructional Media*, 31 (3), 303-308.

Hannesdottir, S.K. (1998). Kitaplardan bilgi otoyoluna; İzlanda'daki gençlerin okuma alışkanlıkları ve İnternet kullanımı. *International School Librarian Association*. 55-68.

Jonathan, W. (1995). Genç erkekler arasında okuma kalıpları: 13-15 yaşındaki erkek çocukların okuma alışkanlıkları ve kitap tercihleri. *New Library world*, 96 (1112), 10-16.

Karim, N. S. A. ve Hasan, A. (2007). Dijital çağda okuma alışkanlıkları ve tutumu: Malezya'da cinsiyet ve akademik program farklılıklarının analizi. *Reading habits and attitude*, 25 (3), 285-298.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Bilgi Sistemleri Daire Başkanlığı web sitesi: <https://ekitap.ktb.gov.tr>

Liu, Z. (2005). Dijital ortamda okuma davranışı: Son on yılda okuma davranışındaki değişiklikler. *Documentation Journal*, 61 (6), 700-712.

Matthew, K. (1997). Etkileşimli CD-ROM hikaye kitaplarının ve geleneksel basılı hikaye kitaplarının okuduğunu anlama üzerindeki etkisinin karşılaştırması. *Journal of Computer Research in Education*, 29 (3), 263-275.

Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (2016). *Nitel veri analizi*, 2. Baskı, Pegem Akademi.

Ip, K., Chu, S., & Sit, D. K. (2021). Primary students' reading habits of printed and E-books. In IASL Annual Conference Proceedings.

Ramirez, E. (2003). *İnternetin bir üniversite topluluğunun okuma pratikleri üzerindeki etkisi: UNAM örneği*. 69. IFLA Genel Konferansı ve Konseyi Bildirileri. 29 Nisan 2021 tarihinde

www.ifla.org/IV/ifla69/papers/019e-Ramirez.pdf adresinden erişildi.

Ross, CS (2002). *Dijital çağda okumak*. G. E. Gorman (Ed.), Kütüphane ve bilgi hizmetlerinde dijital faktör. Uluslararası kütüphane ve bilgi yönetimi yılığı 2002/2003 (s. 91-111). Londra: Kütüphane Derneğı Yay.

Tanner, S. (2002). Dijital kütüphaneler ve kaynaklar geliştirmenin ekonomik fırsatları ve maliyetleri. G.E.'de Gorman (Ed.), *The Digital Factor in Library and Information Services* (s.68-88). Londra.

Varank, I. (2007). Bilgisayar Becerileri ve Tutumlarının Belirlenmesinde Nicel Becerilerin, Nitel Becerilerin ve Cinsiyetin Etkililiğı: Bir Nedensel Analiz, Takas Odası, 81 (2), 71-80. 29 Nisan 2021'de Academic Research Librarydatabase'den alındı.

Weinreich, T. (2000). *Çocukların okuma alışkanlıkları ve medyayı kullanımı: Ne kadar okuyorlar? Ne okumayı tercih ederler? Nasıl okuyorlar?* Uluslararası Okul Kütüphaneciliğı Derneğı. Yıllık Konferanstan Seçilmiş Bildiriler, 33. 28 Nisan 2021'de ProQuest Education Journalsdatabase'den alındı.

Whitely, B. (1997). *Bilgisayarla ilgili tutum ve davranışlarda cinsiyet farklılıkları: Bir meta-analiz*. İnsan Davranışında Bilgisayarlar, 13 (1), 1-22.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.